

**UNIVERSITATEA „ALEXANDRU IOAN CUZA” DIN
IAȘI**

FACULTATEA DE LITERE

ȘCOALA DOCTORALĂ DE STUDII FILOLOGICE

AL. O. TEODOREANU ȘI SPIRITUL BOEMEI

Rezumatul tezei de doctorat

Conducător de doctorat

Prof. univ. dr. ANTONIO PATRAȘ

Doctorandă:

BLAGA V. ELENA-DIANA

IAȘI, 2022

ANUNȚ

La data de 03.09.2022, ora 12:00, în amfiteatrul „A. Philippide” (III.11), doamna BLAGA ELENA-DIANA va susține, în ședință publică, teza de doctorat cu titlul „AL. O. TEODOREANU ȘI SPIRITUL BOEMEI”, în vederea obținerii titlului științific de doctor în domeniul FILOLOGIE.

Comisia de doctorat are următoarea componență:

Președinte

PROF. UNIV. DR. DRAGOȘ COJOCARU, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași

Conducător de doctorat

PROF. UNIV. DR. ANTONIO PATRAȘ, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași

Referenți

PROF. UNIV. DR. LĂCRĂMIOARA PETRESCU, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași

PROF. UNIV. DR. ANGELO MITCHIEVICI, Universitatea „Ovidius” Constanța

CS II DR. ADRIAN TUDURACHI, Institutul de Lingvistică și Istorie Literară „Sextil Pușcariu” Cluj-Napoca

CUPRINS

ARGUMENT

I. SCÈNES DE LA VIE DE BOHÈME

- I.1. Al. O. Teodoreanu în istoria literaturii române
- I.2. Culisele constituirii unei figuri legendare
- I.3. Procesul de autocreație: viața lui Al. O. Teodoreanu ca operă proprie
- I.4. Autocreație prin creație. Elemente de autobiografie (mai mult sau mai puțin) mascată în opera lui Al. O. Teodoreanu
 - I.4.1. „Măscăriciul” literaturii române interbelice*
- I.5. Al. O. Teodoreanu versus „Păstorel”
 - I.5.1. Dezbateri în jurul unui debut*
- I.6. Frații Teodoreanu
- I.7. Ținuta aristocratică
- I.8. Un celibatar convins
- I.9. Un alt „chiriaș grăbit”

II. AL. O. TEODOREANU ȘI LITERATURA MINORĂ

- II.1. Literatura română și superstiția romanului
- II.2. Pledoarie pentru literatura minoră
- II.3. „Nu există subiecte idioate, ci numai redactori tâmpiți!”
- II.4. Forme fără fond
- II.5. În numele epigramei
 - II.5.1. „Strofe cu pelin de mai contra/ pentru Iorga Neculai”*
- II.6. Poezie versus proză
- II.7. Elogiul frivolității

III. „OPERELE IMPERFECTE” ALE LUI AL. O. TEODOREANU

- III.1. „Despre nerușinarea de a nu scrie”
- III.2. Autorul și așteptările publicului
- III.3. Cum să nu scrii un roman
 - III.3.1. Rânduri despre ratare*
- III.4. Gastronomice postume
- III.5. Relația cu publicul și comercializarea literaturii

III.6. „Karlsbaderkurzeitung” – un ziar experiment

IV. TEATRUL CA EXPERIENȚĂ

IV.1. Revalorificarea modelului dramaturgic

IV.2. Traduceri și adaptări dramaturgice

IV.3. Un dramaturg cu jumătate de normă

IV.3.1. O reprezentație cu spectacol

IV.4. Autonomia teatrului. Idei pe filieră caragialiană

IV.5. Păstorel și formele marginale ale lumii teatrale

IV.6. În căutarea lui Pierrot

V. „DE RE CULINARIA”: TEMA GASTRONOMICĂ ÎN LITERATURA LUI AL. O. TEODOREANU

V.1. Gastronomia ca fapt de cultură

V.2. Dimensiunea convivială a gastronomiei

V.2.1. „Divanul meșterilor și cărturarilor de la Hanul Ancuței”

V.2.2. Despre toast – „să ridicăm cucernic paharele cu vin”

V.3. Gastronomice

V.3.1. Cărțile de gastronomie, gastronomia în cărți

V.3.2. Valoarea afectivă a mâncării

V.4. Pladoarie implicită pentru o bucătărie națională

VI. PRIN ALȚII SPRE SINE. CANONUL LITERAR AL LUI AL. O. TEODOREANU

VI.1. Cronici și cronicari: Ion Neculce

VI.2. „Acest Rabelais al neamului nostru”: Ion Creangă

VI.3. Din nou, cu și despre Caragiale

VI.3.1. Adoptarea și adaptarea modelului caragialian în proză

VI.4. G. Topîrceanu – umoriștii între ei

VI.5. Modernismul ca specific național

VI.5.1. Al. A. Philippide. Poezia unei generații

VI.5.2. „Făuritorul” Tudor Arghezi

VI.6. Al. O. Teodoreanu – G. Ibrăileanu: afinități spirituale

VI.7. Citindu-l pe Anatole France

VI.8. *Trouver sa phrase*

VII. BUFON ÎN DOUĂ EPOCI. STRATEGII DE SUPRAVIETUIRE ÎN COMUNISM

VII.1. Proces intentat normalității

VII.2. Boemul față cu puterea. Anii precarcerali

VII.3. Reintegrarea în câmpul literar

VII.4. Ghid de (re)editare a unui volum la 1957

VII.5. 1959 – 1960: arestarea, procesul, condamnarea

VII.6. Eliberarea

VII.7. Recursul

VII.8. Ultimele clipe. Considerații finale

CONCLUZII

BIBLIOGRAFIE

AL. O. TEODOREANU ȘI SPIRITUL BOEMEI

Teza de doctorat cu titlul *Al. O. Teodoreanu și spiritul boemiei* urmărește o cercetare asupra personalității și operei scriitorului Al. O. Teodoreanu, pornind de la depășirea oricăror prejudecăți privind plasarea acestui autor în istoria literaturii române. Marginalitatea sa asumată reprezintă un fenomen în sine, care se reflectă atât în plan literar, cât și în planul existenței sale cotidiene, fiind un simptom al temperamentului său boem. Am avut în vedere locul pe care acest scriitor și tipologia pe care o reprezintă, a boemului aristocrat, îl ocupă în epocă. Astfel, lucrarea de față reprezintă un demers în care istoria literară, sociologia vieții literare, studiile privind posturalitatea se îmbină cu analiza hermeneutică a textelor lui Al. O. Teodoreanu, în condițiile în care opera acestui scriitor poate fi citită și ca un document existențial.

În acest context, lucrarea de față urmărește abordarea cu instrumente actuale a unui scriitor privit cu prejudecată sau redus la o serie de clișee. Studiul vieții cotidiene a acestui boem, dincolo de anecdote, a fost favorizat și de cercetarea pe care am realizat-o în arhive (Arhiva CNSAS, precum și Arhivele Naționale din Iași). În plus, în condițiile în care nu există un volum de opere complete ale lui Al. O. Teodoreanu, presa anilor interbelici și cea a anilor '50-'60 a constituit o sursă de mare importanță pentru texte relevante publicate de scriitor în ziarele și revistele vremii, dar neincluse de acesta în vreun volum. Pe tot parcursul lucrării, analiza pe text reflectă

direcțiile pe care opera lui Al. O. Teodoreanu le urmează sub influența implicită a stilului de viață adoptat de boemul ieșean.

Astfel, în primul capitol al lucrării, *Scènes de la vie de bohème*, am recurs la o cercetare a fenomenului boemei literare și artistice în plan francez și, prin extensie, în plan românesc, având la bază studiile unor cercetători consacrați din spațiul european și nu numai. L-am încadrat, prin urmare, pe Al. O. Teodoreanu în tipologia boemului aristocrat (identificată de Dimitrie Karnabatt), fiind reprezentativ pentru spațiul literar românesc interbelic în această ipostază. Analiza boemei s-a realizat pornind de la tiparul stabilit de Henri Murger în *Scènes de la vie de bohème* și de la studiile dedicate acestei forme de sociabilitate literară semnate de Jean-Didier Wagneur, Anthony Glinoe, Jerrold Seigel ș.a. Am urmărit apoi modul în care această tipologie de scriitor este transplantată în spațiile extrafranceze, în special în cel românesc, pornind de la memoriile celor care au luat contact cu lumea boemă românească și cu reprezentanții săi.

Studiile de sociologie semnate de Nathalie Heinich privind istoria statutului scriitorilor, reflecțiile acesteia asupra regimurilor profesional și vocațional ale acestei clase de artiști au deschis calea unei analize a statutului lui Al. O. Teodoreanu ca boem aristocrat, ca marginal al lumii literare interbelice, analiză nuanțată prin apelul la concepte adiacente, precum „starea de excepție” (Giorgio Agamben),

„trăitul-împreună” (Roland Barthes), „stilul” (Marielle Macé) și la analize privind fenomenul boemei în sine și scriitorul boem.

Statutul scriitorului Al. O. Teodoreanu în epoca în care activează l-am analizat și din punctul de vedere al triadei propuse de aceeași Nathalie Heinich, ca rezultat a trei momente: autopercepția, modul în care este perceput de ceilalți și cum se prezintă pe sine celorlalți. Accentul pus pe dimensiunea estetică a vieții a favorizat construirea unui discurs în jurul scriitorului, discurs bazat pe o serie de invarianți privind viața și activitatea lui literară și care a contribuit la crearea și la perpetuarea în timp a legendei Păstorel Teodoreanu.

Aceasta a fost explorată fie în sens pozitiv, popularizând un personaj simpatic și simpatizat, fie în sens negativ, propunând imaginea unui boem controversat și lipsit de talent, care se dedă unui comportament îndoielnic și nimic mai mult. O astfel de percepție este rezultat al opțiunilor lui Al. O. Teodoreanu însuși la nivel personal și profesional deopotrivă, precum și al unui demers colectiv care are la bază un grupaj textual care îl are drept protagonist pe acesta: memorialistică, corespondență, documente pe de o parte, texte critice pe marginea operei pe de altă parte.

Toate dau contur unei „persona” a lui Păstorel (Anthony Glinoe), îi definesc „postura” (Jérôme Meizoz) în câmpul literar românesc interbelic: boem prin alegere, ca urmare a unei înclinații temperamentale, cu o viziune aristocratică asupra existenței și asupra scrisului, susținută de adoptarea organică a unei maniere de a se comporta, privind totodată epicureic existența și expunând o viață

dezordonată (prin nealinierea la rigorile societății), de noapte, totul augmentat de abordarea în scrierile sale a unei literaturi „minore”.

Legenda pornește dinspre el însuși și este alimentată în primă fază de contemporani. Discursul lui Al. O. Teodoreanu în sens larg – literar, instituțional și cotidian totodată – stă la baza acestui proces de autocreație prin care își individualizează figura în câmpul literaturii. Componentă a acestui amplu proces de autocreație este și literatura propriu-zisă, care spune ceva nu doar despre biografia sau despre personalitatea autorului, ci și despre strategiile lui, despre cum alege să se raporteze la câmpul literar, opera reflectând personalitatea creatorului ei, cele două planuri ajungând să se confunde. Astfel, viața scriitorului boem ajunge să fie supusă unui proces de ficționalizare, se transformă în legendă, devine parte a operei, așa cum elemente din operă pot pătrunde în viață. Exponențiale în această privință în cazul lui Al. O. Teodoreanu sunt texte precum *Spovedanie*, întregul volum *Caiet. Versuri* (1938), volumul *Vin și apă*, poemul *Confidență* și *Predoslovie Hronicului măscăriciului Vălătuc*. Acestea marchează doar o parte din propria contribuție la crearea legendei.

Tot în această direcție am urmărit modul în care alegerea măscăriciului ca personaj-cheie al universului literar al lui Al. O. Teodoreanu denotă opțiunea sa pentru marginalitate și relația cu centrul, semnificativă în cazul bufonului care este, aparent, o figură marginală. „Măscăriciul” Păstorel Teodoreanu provoacă însă nu doar centrul lumii literare, ci și autoritatea social-politică, cum vor

surprinde următoarele capitole. Acestea sunt și un simptom al moldovenismului său, trăsătură pe care o împărtășește cu fratele său, Ionel Teodoreanu, în ciuda diferențelor presupuse de opera lor.

Elemente din biografia lui Al. O. Teodoreanu definesc deopotrivă boema acestuia, aristocratismul său, precum și rolul de marginal pe care și-l aproprie în societatea interbelică și ulterior în cea postbelică: renunțarea la cariera juridică pentru cea literară, viața de cafenea, adoptarea unui stil vestimentar desuet, lipsa unui domiciliu propriu stabil, căsătoria târzie etc.

Relația minor-major, analizată în capitolul al doilea, *Al. O. Teodoreanu și literatura minoră*, prin raportare la I. L. Caragiale, reprezintă un aspect esențial pentru statutul lui Al. O. Teodoreanu ca scriitor, având în vedere opțiunile sale în plan literar, atât la nivel tematic, cât și generic.

Al. O. Teodoreanu optează pentru formele marginale ale lumii literare, mizând pe puterea acestora de a provoca principalul. Această situație este parte a aceluiași proces de autocreație auctorială practicat de Păstorel prin postura pe care o adoptă în câmpul literar interbelic, cu prelungiri în limitele permise de scena culturală postbelică. Vorbim despre o asumare conștientă a „minoratului”, explicită în textele sale literare și nu numai. Rămâne constantă, însă, fuga de teoretizări, lipsa unui „sistem” în concepțiile lui Al. O. Teodoreanu, iar întregul discurs pe tema marginalității prezintă atât explicit, cât și în subtext un elogiu al frivolității, boemul apelând la o tratare estetică

în primul rând a vieții, iar apoi a literaturii, sursa principală a scrisului lui Al. O. Teodoreanu fiind chiar trăirea directă, banalul fascinant al cotidianului.

Al. O. Teodoreanu optează pentru proza scurtă și pentru teme, la rândul lor, marginale, fiind imun în fața *superstiției romanului* pe care o identifică pe scena literară românească. Totodată, contestă mode(le)le „primitive de-a gata” sau pur și simplu le ignoră.

Am analizat în acest capitol și epigrama ca un mijloc eficient de întreținere a polemicilor în plan literar și social. Eficacitatea polemică, subversivă a epigramei dovedită atunci când Al. O. Teodoreanu va fi condamnat pentru compunerea și „distribuirea” de epigrame anticomuniste se concretizează în interbelic în placheta *Strofe cu pelin de mai pentru Iorga Neculai*.

Printr-un proces de comprehensiune și adoptare a principiilor caragialiene, Al. O. Teodoreanu optează pentru faptul divers și pentru o „prezentare” a acestuia în genuri situate la marginea canonului literar. Al. O. Teodoreanu atestă ca atare existența unui canon tocmai încălcându-l și refuză teoretizările considerându-le o modalitate de a pierde din vedere esența literaturii.

„*Operele imperfecte*” ale lui Al. O. Teodoreanu este cel de-al treilea capitol, în care am arătat modul în care „moldovenismul” lui Al. O. Teodoreanu se traduce și în afirmarea vieții și a valorilor acesteia, având drept consecință și refuzul creației în regim constant, scriitorul simțind o vădită predispoziție către contemplativitate. Mai

exact, am avut în vedere proiectele de creație ale scriitorului, operele abandonate, precum și experimentele creatoare, precum suplimentul „Karlsbaderkurzeitung”.

Am identificat, așadar, numeroase titluri anunțate de Păstorel ca planuri de creație, care rămân la statutul de *work in progress*, dar care atestă imaginea scriitorului ca „fînță-care-scrie” („l'êtrécrivain” – Marielle Macé), surprinzând procesualitatea actului care devine astfel unul performativ, îndepărtându-se de ideea creației ca gest intim. Acest proces de nederminare auctorială și de neconcretizare creatoare practicat voluntar sau nu de Al. O. Teodoreanu îl plasează în rândul „scriitorilor Nu” (Enrique Vila-Matas), un alt Bartleby care preferă să trăiască, iar nu să scrie (Giorgio Agamben).

Aceeași nefinalizare a operelor poate fi pusă și pe seama stilului său boem de viață, dar poate fi citită și ca ratare în ipostaza de scriitor, însă într-o valorificare pozitivă a ratării, ca satisfacție, semn al unei superioare predispoziții spre contemplație, care se află în strânsă legătură cu temperamentul moldovenesc al autorului. Ratarea privită astfel individualizează, este o sursă a autenticității, intensifică trăirea și augmentează dimensiunea estetică a existenței. Viața devine ea însăși o „operă” mai atractivă decât însăși literatura, ratarea fiind privită drept expresie a unui mod superior de existență (Angelo Mitchievici).

S-a pus astfel și problema relației ratare-succes. Aristocrat prin construcție și boem, Păstorel respinge legile competitivității. Însă nu

îi sunt străine strategiile prin care își construiește imaginea în fața unui public avizat, remarcându-se elitismul său. Astfel, l-am surprins într-o poziție paradoxală: între dorința de a scrie și de a fi citit și nevoia de a publica orice atunci când este constrâns de nevoi financiare. Rezultatul este stabilirea unei disocieri între actul scrisului și actul tipăririi, cu preferință pentru cel dintâi, condamnând succesul căutat cu orice preț, în dauna artei literare.

În capitolul al patrulea, *Teatrul ca experiență*, am urmărit activitatea ca om de teatru a lui Al. O. Teodoreanu. Scriitorul nu a fost consemnat de istoriile literare în această ipostază, ci de memorialiștii vieții din spatele cortinei. Prioritatea vieții în fața literaturii se concretizează la Al. O. Teodoreanu și în atracția pentru lumea dinamică a teatrului, o lume a spectacolului. Dramaturgia este pentru Al. O. Teodoreanu un gen performativ, a cărui destinație este în primul rând scena și este relevantă mai ales prin contactul cu lumea din spatele scenei, cu boema actorilor.

Modelul caragialian funcționează și pe această filieră, privind teatrul ca artă autonomă independentă de literatură. Totodată, valorifică masca populară ca reprezentare și surprindere a dualității comic – tragic, reunind fondul seriozității, al nostalgiei care se află la baza scrisului lui cu bonomia, jovialitatea, spiritul ludic, menite să ascundă și să scoată la suprafață totodată esența contradictorie a spiritului lui Păstorel Teodoreanu.

De re culinaria: tema gastronomică în literatura lui Al. O. Teodoreanu, capitolul al cincilea, surprinde implicațiile culturale ale gastronomiei, ca element în cadrul procesului civilizării. Pentru Al. O. Teodoreanu, masa în sine reprezintă o scenă unde valoarea supremă este convivialitatea, spiritul apartenenței la o comunitate. Gastronomia este valorificată drept un fenomen care permite aducerea laolaltă a artelor și a celor care le practică prin celebrarea simțurilor, cum ne arată construcția „Divanului meșterilor și cărturarilor de la Hanul Ancuței”, în care se insistă asupra ideii de reunire a elitei intelectual-artistice cu scopul de a stimula o evoluție a culturii țării prin încurajarea și promovarea resurselor și rezultatelor ei. Convivialitatea și un principiu integrator stau și la baza practicii toastului, care evidențiază funcția socială a băuturilor (Roger Scruton).

Literatura enogastronomică a lui Al. O. Teodoreanu surprinde dimensiunea culturală a gastronomiei, sociabilitatea implicată de aceasta, precum și procesul civilizator în sine atât la nivelul Moldovei patriarhale a vechilor boieri, cât și în cronicile gastronomice axate asupra societății contemporane lui. Are deopotrivă scopuri pedagogice, cât și de cuprindere a dimensiunii festive a vieții, semn al hedonismului său.

Cronicile gastronomice au însă și capacitatea de a compensa absența unui stil de viață trecut, devenit inactual, (re)stabilind o legătură cu trecutul și perpetuând o tradiție. Atât anumite feluri de mâncare, cât și vinurile devin purtători ai unei întregi istorii familiale

sau chiar naționale. Privite ca elemente dintr-un discurs patrimonial (urmărit prin instrumentele oferite de reflecțiile lui Andi Mihalache și prin analizele lui Doris Mironescu), ele sunt o formă de a menține o legătură cu tradiția, cu specificul autohton, dar și parte a unei strategii eficace de promovare a valorilor naționale chiar la nivel internațional.

În capitolul al șaselea, *Prin alții spre sine. Canonul literar al lui Al. O. Teodoreanu* surprindem selecția de nume pe care o realizează Păstorel în tradiția literară în funcție de afinitățile sale, prin oglinda propriei personalități, așa cum, în sens invers, cei care îi apreciază opera și o înțeleg în profunzimea sa o fac tot pe baza afinităților cu spiritul său. Se conturează un canon personal al autorului (Alastair Fowler), o istorie literară subiectivă, alternativă celei oficiale, care se decupează în funcție de lecturile sale.

Canonul subiectiv al lui Al. O. Teodoreanu cuprinde la nivelul literaturii române cronicarii moldoveni, Ion Neculce fiind figura preferată, care deschide și linia povestitorilor moldoveni, în a căror descendență se plasează el însuși, cu I. Creangă, Calistrat Hogaș, M. Sadoveanu. Pe filiera umorului, Caragiale și Topîrceanu sunt scriitorii de referință. Dintre contemporanii săi, în poezia modernistă, cei a căror operă o elogiază sunt T. Arghezi și congenerul Al. A. Philippide. Valorile sale literare își găsesc ecou în ideile grupării de la „Viața Românească” și ale mentorului G. Ibrăileanu, cu care afinitățile se manifestă mai întâi de toate la nivel spiritual, în

„moldovenismul” temperamental al celor doi. Literatura universală este reprezentată în primul rând de clasicii Antichității, dar și literatura franceză este un model pentru Al. O. Teodoreanu în principal prin opera lui Anatole France, însă și prin poeții „damnați” Baudelaire, Verlaine, Rimbaud, Mallarmé.

Al. O. Teodoreanu oferă o viziune personalizată a istoriei literare într-o abordare originală prin care își declară totodată și modelele în a căror continuitate se plasează, refuzând programatic ancorarea în módele literare ale timpului său. Fiecare nume de mai sus a deschis discuția asupra unor problematici esențiale pentru opera lui Al. O. Teodoreanu, precum explorarea posibilităților stilistice ale limbii naționale ca factor de originalitate specific culturilor mici analizată pornind de la reflecțiile lui Pascale Casanova, scrisul ca artefact, adecvarea și „stilul potrivit”, statutul umoristului și scopurile literaturii umoristice, inapetența față de clasificări și elogiul originalității.

Ultimul capitol, *Bufon în două epoci. Strategii de supraviețuire în comunism*, aduce în atenție ultima parte a vieții lui Al. O. Teodoreanu. Condamnat în cadrul procesului politic al lotului Noica-Pillat, Păstorel s-a aflat în atenția autorităților și anterior arestării din 1959, după cum o confirmă și dosarul individual din Arhivele CNSAS, în care este surprins în ipostaza individului boem, spirit liber, care trăiește epicureic.

Principalul cap de acuzare în procesul din 1960 este alcătuirea de versuri cu caracter subversiv și răspândirea lor, Al. O. Teodoreanu fiind bufonul care aduce la suprafață adevărul puterii, dar o face clandestin, fiind printre cazurile de „disidență autentică” din epocă (Ion Simuț). Reflectând relația lui cu puterea, el este și în acest context un marginal. Traseul literar al lui Al. O. Teodoreanu în perioada 1944-1964 prezintă particularități care vorbesc despre situația literară a perioadei: câțiva ani de tăcere absolută (1948-1954), urmați de activitatea traducerii ca supraviețuire, reintegrarea literară în presa comunistă, (re)editarea unui volum de proză scurtă, arestarea, condamnarea și tonalitatea adoptată în scris odată cu eliberarea.

S-au conturat în această perioadă, în cazul său, două imagini: una oficială, schițată de lectura volumului din 1957 într-o cheie favorabilă pentru ideologia regimului, precum și de câteva dintre articolele pe care le publică în ziarele coordonate de conducerea comunistă; una neoficială, care ține de boema lui Păstorel și de subversivitatea sa, atestată oficial odată cu arestarea din 1959, ca principal cap de acuzare.

Popularitatea lui Al. O. Teodoreanu făcea ca el să fie „șapul ispășitor” pentru categoria marginalizată mai mult ca niciodată a umoriștilor, boemul și „bufonul” pe care puterea nu îl mai tolerează, întrucât îi subminează autoritatea. Concluziile de învinuire sunt cuprinse în sentința din 1 martie 1960: avantajele pe care le-a avut ca scriitor care a slujit regimul burghezo-moșieresc, critica pe care a

îndreptat-o asupra statului sovietic și, implicit, asupra clasei muncitoare, ostilitatea față de regim după 1948.

Prin lucrarea de față, *Al. O. Teodoreanu și spiritul boemei*, am urmărit destinul unui reprezentant al boemei literare românești, modul în care s-a conturat legenda din jurul figurii sale, ca rezultat al unor momente la care au contribuit mai mulți factori, și modul în care această legendă a afectat atât în sens pozitiv, cât și negativ receptarea sa. Plecând de la exegezele dedicate scriitorului până în momentul de față, am abordat opera și personalitatea lui Al. O. Teodoreanu cu instrumentele istoriei literare, dar și cu cele actuale puse la dispoziție de studiile de sociologia literaturii, teoria posturalității și eseurile de istorie a culturii. Astfel, am încercat o revalorificare a lui Al. O. Teodoreanu ca scriitor reprezentativ pentru boema românească, pentru tipologia boemului aristocrat, dincolo de prejudecăți, precum și o analiză a resorturilor care au stat la baza construirii legendei sale, reprezentând în sine un fenomen în istoria literaturii române.

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

I. Opera lui Al. O. Teodoreanu

I.1. Volume (în ordine cronologică)

Hronicul măscăriciului Vălătuc, Editura Cartea Românească, București, 1928.

Mici satisfacții, Editura Cartea Românească, București, 1931.

Strofe cu pelin de mai contra Iorga Neculai cu o scrisoare inedită de la Dante Alighieri, ilustrat de C. Ava, gravat de Kiri, „Viața Românească”, Iași, 1931.

Un porc de câne, Editura „Naționala-Ciornei” S.A., București, 1933.
Tămâie și otravă, vol. I, Editura „Naționala-Ciornei” S.A., București, 1934.

Bercu Leibovici, Editura Cultura Națională, București, 1935
„Karlsbaderkurzeitung”, supliment umoristic la „Adevărul literar și artistic”, an I, nr. 1, 1935.

Tămâie și otravă, vol. II, Editura „Cultura Națională”, București, 1935.

Vin și apă, ilustrații de Ion Anestin, Editura „Cultura Națională”, București, 1936.

Caiet. Versuri, Fundația pentru literatură și artă Regele Carol II, București, 1938.

Bercu Leibovici, ediția a II-a, Editura Cartea Românească, București, 1942.

Berzele din Boureni. Bucăți alese, prefață de Savin Bratu, Editura Tineretului, București, 1957.

Versuri, antologie de Ilie Dan, cuvânt înainte de D. I. Suchianu, studiu introductiv de Ion Rotaru, Ed. Minerva, București, 1972.

Gastronomie, ediție îngrijită de Grigore Damirescu și Valentin Borda, postfață de George Muntean, Editura pentru Turism, București, 1973.

- Inter pocula*, ediție și prefață de Titus Moraru, ilustrații de Sabin Bălașa, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1973.
- De re culinaria*, ediție de Rodica Abrudan Pandele și Aristița Avramescu, Ed. Sport-Turism, București, 1977.
- Hronicul măscăriciului Vălătuc. Proză umoristică*, ediție de Gh. Hrimiuc, Iași, Editura Junimea, 1989.
- Tămâie și otravă*, ediție, note, tablou cronologic și bibliografie critică de Alexandru Ruja, Editura de Vest, Timișoara, 1994.
- Păstorel, *Epigrame și alte rime vesele*, ediție de Rodica Pandele, Ed. Humanitas, București, 1997.
- G. Topîrceanu, Al. O. Teodoreanu (Păstorel), Mihai Codreanu, George Lesnea, *Academia liberă*, prefață, note, selecție texte de Ion Arhip, Editura Princeps Edit, Iași, 2005.

I.2. Texte din periodice și din volume (în ordine cronologică) - selectiv

- Pierrot*, în „Hiena”, nr. 12, 5 iulie 1919, pp. 9-10.
- Rodia de aur. Poveste în trei acte*, actul I, în „Viața Românească”, nr. 7, septembrie 1920, pp. 5-29; actul al II-lea, în idem, nr. 8, octombrie 1920, pp. 206-223; actul al III-lea, în idem, nr. 9, noiembrie 1920, pp. 412-436.
- Părul Colombinei. Tragedie bufă jucată de Pierrot pentru Colombina și Arlequin*, în „Gândirea”, an I, nr. 12, 15 octombrie 1921, pp. 219-221.
- Scrisoare deschisă dlui. profesor Nicolae Iorga*, în „Aurora”, nr. 133, 2 aprilie 1922, p. 2.
- Ca să fie bine*, în „Hiena”, an III, nr. 7, 26 noiembrie 1922, pp. 12-13.
- Fuga. Instantanee carnavalescă*, în „Rampa”, nr. 2107, 3 noiembrie 1924, p. 1.

- Planete pentru melomani*, în „Bilete de papagal”, nr. 30, 7 martie 1928, p. 1; nr. 46, 18 martie 1928, p. 4; 25 martie 1928, p. 4; nr. 40.
- Inscripții pe o masă de cafea*, în „Curentul”, nr. 349, 4 ianuarie 1929, p. 1.
- Tragica soartă a omului spiritual. Cuvântare rostită la ceaiul societății „Mihail Eminescu”*, în „Lumea”, nr. 3502, 5 martie 1930, pp. 2-3.
- Cadavrul viu sau „Viața Românească” și dl. Mihail Sebastian*, în „Adevărul literar și artistic”, nr. 648, 7 mai 1933, p. 4.
- Devalorizarea gândului*, în „Viața Românească”, nr. 6-9, iunie-septembrie 1933, pp. 299-300.
- Elogiul prieteniei. Discurs rostit [de] d. Al. O. Teodoreanu la banchetul oferit de prieteni pentru premiul național de proză 1937*, în „Țara noastră”, an XVI, nr. 1407, 23 iunie 1937, pp. 1, 3.
- Pentru Topîrceanu*, în „Viața Românească”, nr. 7, iulie 1937, pp. 17-18.
- Despre Creangă*, în „Viața Românească”, nr. 8-9, august-septembrie 1937, pp. 36-39.
- Pentr'o rază de lună. Fantezie nocturnă*, în „România”, nr. 567, 25 dec. 1939, pp. 5, 10.
- Banalități paradoxale*, în „Revista Fundațiilor Regale”, an VII, nr. 1, 1 ianuarie 1940, pp. 24-29; nr. 5, 1 mai 1940, pp. 249-255.
- Carte veșnic-duhului său al lui Ion Neculcea, Biv-Vel-Vornic de Țara de Sus*, în „Revista Fundațiilor Regale”, nr. 6, iunie 1940, pp. 558-560.
- Ripostă colectivă. Epigrafiștilor care m-au ales ca obiectiv și cetitorilor care se miră că nu răspund la epigramele lor*, în „Acțiunea”, Galați, nr. 4072, 15 decembrie 1943, p. 2.
- Goûtons voir si le vin est bon...*, rubrică în „La Roumanie Nouvelle”, an IX, nr. 180-188, 15 martie – 15 iulie 1956.

Traducându-l pe Anatole France. Către Editura de Stat pentru literatură și artă, în „Gazeta literară”, nr. 43 (137), 25 octombrie 1956, p. 6.

Le coin des gourmets, rubrică în „La Roumanie Nouvelle”, an X, nr. 211-216, 1 iulie – 15 septembrie 1957.

Scrisoare – tânărului poet, în „Tribuna”, nr. 38, 26 octombrie 1957, p. 3.

Postfață. Sonetul românesc și meșterul său, în Mihai Codreanu, *Sonete*, Ed. de Stat pentru Literatură și Artă, București, 1957, pp. 259-265.

Text și spectacol, în „Teatrul”, an III, nr. 4, aprilie 1958, pp. 78-80.

Scrisoare. Martei, în „Astra”, nr. 5, octombrie 1966, p. 10.

Domnul Ibrăileanu, în *Amintiri despre G. Ibrăileanu*, antologie și bibliografie de Ion Popescu-Sireteanu, Editura Junimea, Iași, 1974, p. 240.

V-a venit numirea, în „Manuscriptum”, an IX, nr. 1/ 1978, pp. 82-94.

II. Corespondență, documente - selectiv

*** *Păstorel și corespondenții săi*, ediție de Rodica Pandele, Ed. Eminescu, București, 1998.

Arhivele CNSAS, Republica Socialistă România, Ministerul Afacerilor Interne, Dosar nr. 118988 „Noica Constantin și alții”, volumele nr. 1, 4, 5, 8, 9, 11, 12, 18.

Arhivele CNSAS, Republica Socialistă România, Ministerul Afacerilor Interne, Dosar nr. 137463, Fond operativ „Teodoreanu Păstorel – Alexandru”, 28 mai 1966.

Arhivele Naționale Iași, Colecția Manuscrise, *Mirajul Alpilor* de Teodor Scorțescu, ms. nr. 1156, rola 170.

Arhivele Naționale Iași, Colecția Manuscrise, *Rodia de aur* de Al. O. Teodoreanu și Adrian Maniu, ms. nr. 2452, rola 350.

III. Bibliografie critică

- Demostene Botez, *Al. O. Teodoreanu*, în *Memorii*, Editura Minerva, București, 1970, pp. 229-242.
- G. Călinescu, *Alexandru O. Teodoreanu*, „*Hronicul măscăriciului Vălătuc*”, în *Opere. Publicistică I (1920-1932)*, ediție coordonată de Nicolae Mecu, Academia Română, Fundația Națională pentru Știință și Artă, București, 2006, pp. 404-407.
- Șerban Cioculescu, *Al. O. Teodoreanu*, în *Varietăți critice*, Editura pentru Literatură, București, 1966, pp. 384-388.
- Mircea Handoca, *Al. O. Teodoreanu. Păstorel*, Editura Litera, București, 1975.
- Mircea Handoca, *Pe urmele lui Al. O. Teodoreanu – Păstorel*, Editura Sport-Turism, București, 1988.
- N. Iorga, *O batjocură a trecutului nostru*, în „*Ramuri*”, nr. 12, 19 martie 1922, pp. 177-178.
- Gh. Jurgea-Negrilești, *Dragă Păstorel*, în *Troica amintirilor. Sub patru regi*, ediția a III-a, Editura Polirom, Cartea Românească, București, 2014, pp. 343-346.
- Dorina Mercheș, *Al. O. Teodoreanu (Păstorel). Biobibliografie*, Biblioteca Centrală Universitară „M. Eminescu” Iași, Serviciul bibliografic, 1986.
- Doris Mironescu, *Hronicul măscăriciului Vălătuc: „Craii lui Păstorel”*, în *Spațiul lingvistic și literar românesc în orizont european*, coord. Luminița Hoarță Căraușu, Lăcrămioara Petrescu, Ed. Universității „Al. I. Cuza” Iași, 2009, pp. 219-227.
- Doris Mironescu, *Păstorel. Sentimentul apartenenței la vinuri și popoare*, în *Un secol al memoriei. Literatură și conștiință comunitară în epoca romantică*, Editura Universității „Al. I. Cuza”, Iași, 2016, pp. 169-184.
- Alexandru Paleologu, *Al. O. Teodoreanu*, în *Spiritul și litera. Încercări de pseudocritică*, Ed. Eminescu, București, 1970, pp. 173-177.

- Rodica Pandele, *Al. O. Teodoreanu. Schiță monografică. Rezumatul tezei de doctorat îndrumată de Al. Piru*, Universitatea din București, Facultatea de Limbă și Literatură Română, 1985.
- Florina Pîrjol, *Destinul unui formator de gusturi. De la savoarea „pastilei” gastronomice la gustul fad al compromisului*, în „Revista Transilvania”, nr. 12, decembrie 2011, pp. 18-26, accesat online în iunie 2021: https://www.researchgate.net/publication/283491206_Destinul_unui_formator_de_gusturi_De_la_savoarea_pastilei_gastronomice_la_gustul_fad_al_compromisului.
- Mihail Sebastian, *Notă la o carte de umor*, în *Opere VIII. Publicistică (1938-1945)*, ed. de Mihaela Constantinescu-Podocea, Academia Română, Fundația Națională pentru Știință și Artă, București, 2015, pp. 84-91.
- Em. Serghie, *Umor și caricatură moldoveană*, în „Lumea”, an XII, nr. 3173, 9 februarie 1929, p. 2.
- Paul Zarifopol, *Alexandru Teodoreanu*, în *Pentru arta literară*, vol. I, Editura Fundației Culturale Române, București, 1997, pp. 216-219.

IV. Bibliografie generală

- Giorgio Agamben, *Bartleby ou la création*, traduit de l'italien par Carole Walter, Les Éditions Circé, 1995.
- Giorgio Agamben, *Starea de excepție (Homo sacer II, 1)*, traducere de Alex. Cistelecan, Editura Idea Design&Print, Cluj-Napoca, 2008.
- Roland Barthes, *Cum să trăim împreună. Simulări românești ale câtorva spații cotidiene*, text stabilit de Claude Coste, traducere de Alexandru Matei, Editura Univers, București, 2018.
- Roland Barthes, *Mitologii*, traducere de Maria Carpov, Editura Vellant, București, 2015.

- Pierre Bourdieu, *Regulile artei. Geneza și structura câmpului literar*, traducere de Laura Albulescu și Bogdan Ghiu, Editura Art, București, 2012.
- Pascal Brissette, Anthony Glinoe (ed.), *Bohème sans frontière. Comment naît un poète*, Presses universitaires de Rennes, 2010, accesat online în noiembrie 2017: <https://books.openedition.org/pur/40198>.
- Gaëtan Brulotte, *Laughing at Power*, translated by John Phillips, în John Parkin & John Phillips (eds.), *European Connections*, vol. 19: *Laughter and Power*, Peter Lang AG, European Academic Publishers, Bern, 2006, pp. 11-18.
- I. L. Caragiale, *Opere 4: Publicistică*, ed. critică de Al. Rosetti, Șerban Cioculescu, Liviu Călin, introducere de Silviu Iosifescu, Editura pentru Literatură, București, 1965.
- Pascale Casanova, *Republica Mondială a Literelor*, traducere de Cristina Bîzu, București, Editura Art, 2016.
- Al. Călinescu, *Caragiale sau vârsta modernă a literaturii*, Editura Institutul European, Iași, 2000.
- Paul Cornea, *Regula jocului. Versantul colectiv al literaturii: concept, convenții, modele*, Ed. Eminescu, București, 1980.
- Luc Ferry, *La Révolution de l'amour. Pour une spiritualité laïque*, Éditions Plon, 2010.
- Alastair Fowler, *Kinds of Literature. An Introduction to the Theory of Genres and Modes*, Oxford University Press, 1982.
- Mihai Giugariu (coord.), *Prigoana. Documente ale procesului C. Noica, C. Pillat, S. Lăzărescu, A. Acterian, Vl. Streinu, Al. Paleologu, N. Steinhardt, T. Enescu, S. Al-George, Al. O. Teodoreanu și alții*, cuvânt înainte de Florin Constantin, Editura Vremea, București, 2010.
- Anthony Glinoe, *La Bohème. Une figure de l'imaginaire social*, Les Presses de l'Université de Montréal, 2018.

- W. Scott Haine, *The World of the Paris Café. Sociability among the French Working Class, 1789-1914*, The Johns Hopkins University Press, Baltimore and London, 1996.
- Nathalie Heinich, *Être écrivain. Création et identité*, Éditions La Découverte, Paris, 2000.
- Nathalie Heinich, *L'élite artiste. Excellence et singularité en régime démocratique*, Éditions Gallimard, Paris, 2018.
- G. Ibrăileanu, *Scrieri alese*, ediție coordonată de Antonio Patraș și Roxana Patraș, Editura Universității „Al. I. Cuza”, Iași, 2010.
- Jean-Louis Jeannelle, Vincent Debaene, Marielle Macé et Michel Murat (dir.), *L'Histoire littéraire des écrivains*, Presses de l'Université Paris-Sorbonne, 2013.
- D. Karnabatt, *Bohema de altădată*, Editura Vremea, București, 1944.
- Matthieu Lliouville, *Textes mineurs, écritures ludiques: la littérature en jeu*, în Alain Vaillant (ed.), *Esthétique du rire*, Presses universitaires de Paris Nanterre, pp. 193-206.
- Marielle Macé, *Façons de lire, manières d'être*, Éditions Gallimard, 2011.
- Marielle Macé, *Styles. Critique de nos formes de vie*, Éditions Gallimard, Paris, 2016.
- Ioan Massoff, *Teatrul românesc. Privire istorică*, vol. V: *Teatrul românesc în perioada 1913-1925*, Editura Minerva, București, 1974.
- Jérôme Meizoz, *Postures littéraires. Mises en scène modernes de l'auteur*, Éditions Slatkine, Genève, 2007.
- Andi Mihalache, *Contribuții la istoria ideii de patrimoniu. Surse, evoluții, interpretări*, Editura Universității „Al. I. Cuza”, Iași, 2014.
- Angelo Mitchievici, *Farmecul vieților distruse. Câteva reflecții despre ratare*, Editura Humanitas, București, 2022.
- Angelo Mitchievici, Ioan Stanomir, *Comunism inc.*, Editura Humanitas, București, 2016.

- Angelo Mitchievici, Ioan Stanomir, *Teodoreanu reloaded*, Editura Art, București, 2011.
- Eugen Negrici, *Literatura română sub comunism. 1948-1964*, Editura Cartea Românească, București, 2010.
- Michel Onfray, *Pântecele filozofilor. Critica rațiunii dietetice*, trad. de Lidia Simion, Editura Nemira, București, 2000.
- Michel Onfray, *Rațiunea gurmandă. Filozofia gustului*, trad. Claudia Dumitriu și Lidia Simion, Ed. Nemira, București, 2000.
- Ioan Oprea, *Cercuri culturale disidente*, Editura Univers Enciclopedic, București, 2001.
- Val. Panaitescu, *Humorul (sinteză istorico-teoretică)*, vol. I și II, Editura Polirom, Iași, 2003.
- Priscilla Parkhurst Ferguson, *A Cultural Field in the Making: Gastronomy in 19th-Century France*, în „American Journal of Sociology”, nr. 3, nov. 1998, vol. 104, accesat online în decembrie 2018: <http://web.a.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=8&sid=925636b3-32b2-4b52-a5fc-c6ee2de30da2%40sdc-v-sessmgr03>).
- Antonio Patraș, *E. Lovinescu și modelele românești și europene ale criticii literare interbelice*, Ed. Muzeului Național al Literaturii Române, București, 2013.
- Antonio Patraș, *Ibrăileanu. Către o teorie a personalității*, Editura Cartea Românească, București, 2007.
- Laura Pavel, *Boema literară a anilor '60-'70: moduri de a fi între autobiografic și ficțional*, în *Personaje ale teoriei, ființe ale ficțiunii*, Editura Institutul European, Iași, 2021, pp. 77-98.
- Michelle Perrot, *Marginalii: celibatari și solitari*, în *Istoria vieții private* (coord. Philippe Aries și Georges Duby), vol. VII : *De la Revoluția Franceză la Primul Război Mondial* (coord. volum Michelle Perrot), traducere de Narcis Zărnescu, Editura Meridiane, București, 1997, pp. 262-265.
- Marian Popa, *Comicologia*, Editura Univers, București, 1975.

- Roger Scruton, *Beau, deci exist. O călătorie filosofică în lumea vinurilor*, traducere de Teodora Nicolau, Editura Humanitas, București, 2014.
- Jerrold Seigel, *Bohemian Paris. Culture, Politics, and the Boundaries of Bourgeois Life, 1830-1930*, Elisabeth Sifton Books, Viking, 1986.
- Ana Selejan, „*Glasul patriei*”. *Un cimitir al elefanților în comunism*, Editura Vremea, București, 2012.
- Ana Selejan, *Literatura în totalitarism*, vol. 5: 1957-1958. *Ofensiva virulentă a dogmatismului*, ediția a doua, Editura Cartea Românească, 2013.
- Ion Simuț, *Literaturile române postbelice*, Editura Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2017.
- Nicolae Steinhardt, Ioan Al. Brătescu-Voinești, „*Călătorului îi șade bine cu drumul*”, în *Prin alții spre sine*, Editura Polirom, Iași, 2012, pp. 236-241.
- Nicolae Steinhardt, *Jurnalul fericirii*, Ed. Polirom, Iași, 2008.
- Stelian Tănase, *Anatomia mistificării*, ediția a III-a revăzută și adăugită, Editura Humanitas, București, 2009.
- Ionel Teodoreanu, *Masa umbrelor. Întoarcerea în timp*, Editura de Stat pentru Literatură și Artă, București, 1957.
- Adrian Tudurachi, *Fabrica de geniu. Nașterea unei mitologii a productivității literare în cultura română (1825-1875)*, Editura Institutul European, Iași, 2016.
- Traian Ulea, *Evocări. Amintiri de la academia liberă*, în *Amintiri de vânătoare*, Editura Ceres, București, 1969.
- Enrique Vila-Matas, *Bartleby & Co*, traducere de Ileana Scipione, Editura Rao, București, 2004.
- Elizabeth Wilson, *Bohemians. The Glamorous Outcasts*, Tauris Parke Paperbacks, London, 2003.